

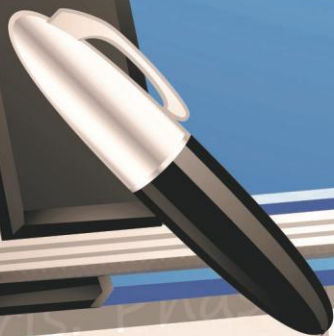
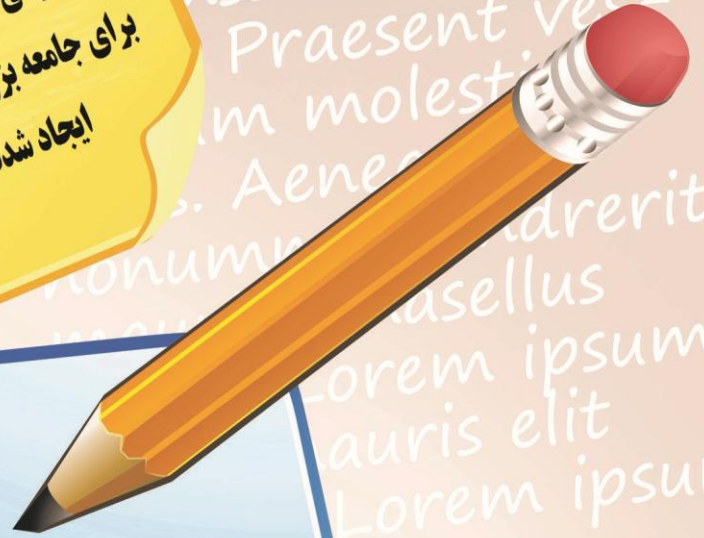
madsage
IRan Education
Research
NETwork
(IRERNET)

شبکه آموزشی - پژوهشی مادیج
با هدف بهبود پیشرفت علمی
و دسترسی راحت به اطلاعات
برای جامعه بزرگ علمی ایران
ایجاد شده است

مادیج

شبکه آموزشی - پژوهشی ایران

madsg.com
مادیج

porta. Lorem ipsum
dolor mauris e
goma. Lorem ipsum.

بسمه تعالی
دانشگاه پیام نور قم

خلاصه کتاب

روشهای تحقیق در علوم سیاسی

یارول مانهایم و ریچارد ریچ

ترجمه لی لا سازگار

استاد: دکتر رضا دلاوری

روشهای تحقیق در علوم سیاسی: تحلیل تجربی
ریچارد ریچ، یارول مانهایم، لی لا سازگار (مترجم)، شهرناز اعتمادی (ویراستار)
نشر: مرکز نشر دانشگاهی (۱۵ اسفند، ۱۳۸۸)

هدف کتاب این است که مراحل گوناگون فرایند تحقیق را از تدوین نظریه، عملیاتی کردن آن، گزینش فنون مناسب برای هر پژوهش، گردآوری داده‌ها، تفسیر یافته‌ها و سرانجام نتیجه‌گیری به بهترین وجه باز نماید و با مثالهای گوناگون پژوهشگر تازه‌کار را در اجرای پژوهش علمی تا سر حد امکان راهنمایی کند. به یاری این کتاب خواننده درمی‌یابد نظریه‌ای را چگونه تدوین کند، اطلاعات مربوط به نظریه را از چه راههایی به دست آورد، چگونه از خطاهایی که به نتیجه‌گیریهای نادرست می‌انجامد بپرهیزد و سرانجام چگونه اطلاعات به دست آمده را به شکل آماری در آورد و این اطلاعات مبتنی بر آمار را بررسی و مقایسه و از آنها نتیجه‌گیری کند. در انتهای هر بخش هم منابعی برای مطالعه بیشتر پیشنهاد شده و پس از آن تمرینهایی پژوهشی طرح شده است. از آنجایی که اصول تحقیق در رشته‌های گوناگون علوم انسانی مشابهت‌های زیادی دارد این کتاب برای پژوهشگران سایر رشته‌های علوم انسانی هم سودمند است.

- چگونه به دانش دست یابیم؟ مربوط به روش - برای دستیابی با ید قواعد ثابت و دقیق بررسی تعریف واقعیت سیاسی تدوین نماییم .
- دانسته هایمان را چگونه به کار بندیم؟ اصول اخلاقی و رحمانها- تشخیص بهترین یا مطلوب ترین کار برد دانش فعالیت ذهنی و فردی است
- روش دستیابی به دانش : تحلیل تجربی : به گسترش زبانی مشترک و عینی و استفاده از آن بررسی توصیف و تبیین واقعیت سیاسی مربوط می شود.
- چگونگی کاربرد دانش: تحلیل هنجار گذار: گسترش و بررسی اهداف، ارزشها و قواعد اخلاقی ذهنی هدف از تحقیق سیاسی به کار گرفتن هر روش تحلیل و هنجار گذار است.
- پژوهش علمی: صریح، نظامدار و کنترل شده
- ۱- صریح : همه قواعد تعریف و بررسی واقعیت در آن به روشنی بیان می شود و هیچ به ایمان و عقیده فرو گذار نمی شود.
- ۲- نظامدار : بخشی از واقعیت به یاری منطق یا مشاهده به دیگر بخشها مربوط می شود. هیچ بی توجهی در روش مجاز نیست.
- ۳- کنترل شده : پدیده های مورد تحلیل تا اندازه ممکن به شکلی کامل و دقیق مشاهده می شود. احتیاط رمز کار است.
- پژوهش علمی : بررسی نظامدار ، کنترل شده ، تجربی و انتقادی نظریه هایی فرضی که درباره روابط اجتماعی مفروض بین پدیده های گوناگون بیان شده اند.

فرایند پژوهش :

- ۱- تدوین نظریه ۲- عملیاتی کردن نظریه ۳- گزینش فنون پژوهشی مناسب ۴- مشاهده رفتار ۵- تحلیل داده ها ۶- تفسیر نتایج
- ۱- تدوین نظریه:
- گزینش موضوع تحقیق مناسب - کسب ملاحظات هنجار گذار و تجربی - بر آوردن نیاز علمی (پژوهش پایه) و نیاز اجتماعی (پژوهش کاربردی) - دل بستگی ذاتی به مساله استفاده از پژوهش پیشین تدوین نظریه همان روند تصحیح موضوع پژوهش به یاری گزینش آگاهانه است.
- ۲- عملیاتی کردن نظریه:
- تعریف دوباره و تبدیل مفاهیم نظری نسبتا انتزاعی به اصطلاحات ملموسی که به ما مکان اندازه گیری پدیده ای را می دهند که در پی آن هستیم.
- حرکت از سطح مفهومی به سطح علمی - فرایند انتقال مفاهیم و ساده کردن آنها را عملیاتی کردن می نماییم - تنها شیوه پژوهش معنی دار

۳- گزینش فنون پژوهشی:

راهبردی پژوهشی یا طرحی برای اقدام - شیوه با مرحله عملیاتی کردن نظریه سازگار باشد- با تحلیل محتوی نمی توان گزینش انتخاباتی رأی دهندگان را ببینیم و پژوهش زمینه یاب سودمند تر است - انجام پذیری و عدم استفاده از راههای غیر آرمانی بررسی اندازه گیری متغیرهای اصلی برای اندازه گیری متغیر ها باید راهی بیابیم که (- با تعریف فرضی ، از متغیر سازگار - قابل اجرا باشد)

۴- مشاهده رفتار:

اجرای راهبرد پژوهشی کامل شده

مفهوم تعمیم پذیری: بتوانیم نتیجه گیری هایمان را از مشاهده رفتار موارد معدود با اطمینانی تقریبی بر رفتار مفروض کل جمع تعمیم دهیم- رویه نمونه گیری مفهوم ایجاد واکنش: فرد مجری پژوهش یا خود روشهای واقعی پژوهش به نوعی بر رفتار و یا طرز فکر افراد مورد مشاهده اثر بگذارد که رفتار روظرز فکر آنها با حالتی که در غیاب پژوهشگر داشت فرق کند (اثر هاوثرن)

الف : مصاحبه گری سلطه جو یا دارای رفتار غیر دوستانه   ب: پرسشی جهت دار ج: مشاهده گری که بیش از حد دخالت می کند.

۵-تحلیل داده ها:

در تعیین یک نظریه ، نخست باید ببینیم دو متغیر از نظر آماری با یکدیگر ارتباط دارند یا نه- به خرده اطلاعاتی که طی یک مشاهده امکان درباره مورد گرد می آوریم داده می گویند.

۶-تفسیر نتایج :

با زبانی پژوهش با دیدی انتقادی

علل پژوهش های علمی و اجتماعی

- درک دنیای پیچیده پیرامونمان

- دانستن مایه خشنودی است

- توانایی پیش بینی یا حتی کنترل رخداد

* وقتی برای عرضه توضیحات معقول درباره رخداد ها تلاش می کنیم به نظریه پردازی یا تدوین نظریه مشغولیم - برای فهم مسائل نظریه می آفرینیم.

* پدیده آوردن چهار چوبی برای تغییر و شناخت روابطشان با یکدیگر

دلایل نظریه سازی

- کمک به ساده کردن واقعیت در جهت فهم و کنترل آن

- نظریه ما را راهنمایی می کند تا درستی برداشتمان را بیازماییم

* نظریه مجموعه ای از نمادهایی است که بنا بر منطق به هم مربوط اند * نظریه فرآورده پندارها ،

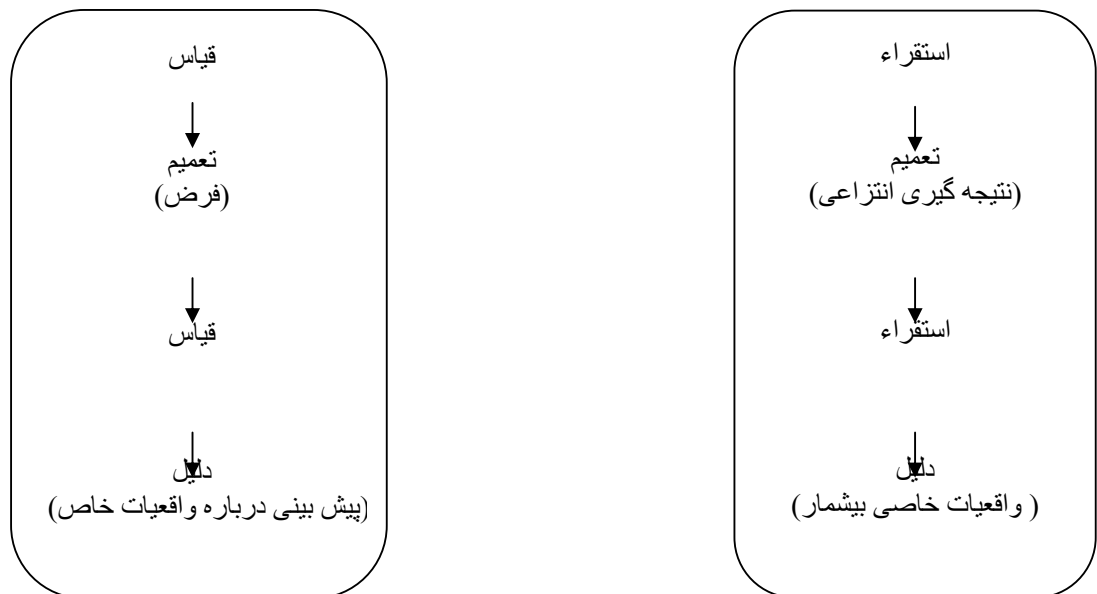
سختکوشی ها و گاهی خوش اقبالیهای بشر است

شناخت ما از پدیده ها

- تجربه شخصی
- مشاهده تصادفی
- فکر خلاقه مان

پژوهش اکتشافی: اثبات واقعیات در موردی خاص

استقراء: فرایند تعمیم دادن آنچه مشاهده کردیم به آنچه مشاهده نکرده ایم یا نمی توانیم مشاهده کنیم
استقراء نامیده می شود. (استقرای پایه نظریه علمی - نظریه هایی که به یاری شکل استقرایی مشاهده می شود نظریه هایی دارای زمینه تجربی)
نمودار نمایش دهنده استدلال استقرایی و قیاسی

قیاس: فرایند دلیل آوردن بر اساس موضوعی انتزاعی و کلی برای توضیح موضوعی عینی و معین را قیاس می گویند.

قیاس فرایند است که به ما توان بهره گیری از نظریه های را برای توضیح واقعیات می دهد.

* نقش قیاس فراهم آوردن رابطه بین نظریه و مشاهده است

فرایند تدوین نظریه مستلزم کنش متقابل استدلال قیاسی و استدلال استقرایی است.

- از روش استقرایی استفاده می کنیم تا آنچه را مشاهده کرده ایم به فرض مسلم بدل سازیم
- قیاس را به کار می بریم تا بتوانیم پیش بینی کنیم
- این پیش بینی ها را در مورد مشاهدات جدید می آزمایشیم
- در فرض های خود تجدید نظر می کنیم تا با نتیجه مشاهداتمان تطبیق یابند سپس در کوشش بررسی سودمند کردن هر چه بیشتر نظریه این فرایند را تکرار می کنیم

ضوابط سودمند کردن نظریه

- نظریه باید آزمودنی باشد
- نظریه باید از نظر منطقی بی عیب باشد
- نظریه باید رسا و قابل انتقال باشد
- نظریه باید کلی باشد
- نظریه باید موجز باشد

ساختار منطقی نظریه

- مجموعه ای از مفاهیم (مفهوم فقط واژه یا نمادی است که عقیده ای را می نمایاند) (الف: مفاهیم نیز مانند نظریه ما حیات مستقلی ندارند ب: ابزاری هستند که ما برای مقاصد خاصی می آفرینیم و نمی شود آنها را درست یا نادرست نامید)
- و گزاره های که بنابر منطق از پیش فرض ها مشتق شده اند
- و آن مفاهیم را به هم ربط می دهند

سودمندی یک مفهوم

- ۱- باید به پدیده هایی اشاره که دست کم بالقوه قابل مشاهده باشند- مفهوم مصداق تجربی دارد یعنی به چیزی اشاره می کند که مستقیم یا غیر مستقیم مشاهده پذیر است.
- ۲- مفاهیم باید دقیق باشند (الف: باید تنها به مجموعه ای از صفات خاص برخی از پدیده ها اشاره کنند ب: دقت به ما کمک می کند که مصداق های تجربی خود را بشناسیم و بین پدیده ها مشاهده شده فرق بگذاریم
- ۳- مفاهیم سودمند مضمونی نظریه های دارند (نظریه با بیان روابط بین مفاهیم آنها را به یکدیگر مربوط می کند)

گزاره ها معمولا یکی از هر نوع رابطه اصلی بین مفاهیم را تایید می کند

- تغییر همگام: دو یا چند مفهوم گرایش دارند در ارتباط با یکدیگر تغییر کنند
- علت: تغییرات در یک یا چند مفهوم سبب ایجاد تغییر در یک یا چند مفهوم دیگر می شود

شروط روابط علت و معلولی:

- علت و معلول فرضی با یکدیگر تغییر کنند یا تغییر همگام داشته باشند.
  - علت بر معلول مقدم باشد
  - بتوانیم رابطه ای علمی بین علت و معلول فرضی بیابیم
  - پدیده تغییر همگام علت و معلولی نباید نتیجه رابطه همزمان آنها با نوعی عامل سوم باشد
- بررسی ساخت نظریه های تا حد امکان کامل باید به نقش روابط علت و معلولی غیر مستقیم توجه کنیم - رفتار انسان معمولا بیش از یک علت دارد (علت های چندگانه)

فرضیه: جمله هایی اخباری اند و روابط بین پدیده هایی را اعلام می دارند که مفاهیم مورد نظر ما به آنها اشاره می کنند.

متغیر: ویژگی پدیده هایی تعریف کنیم که به شکل تجربی قابل مشاهده اند و نسبت دادن بیش از یک مقدار به آنها ممکن است

به یاری متغیر ها می توانیم اشکالی که فقط مفاهیم (انتزاعی) را در بر می گیرند به اشکالی با مصداق (تجربی) دقیق بدل کنیم

جایگاه متغیرها در فرایند پژوهش

- با فراهم آوردن مصداق های تجربی و دقیق فراوانتر به ما کمک می کنند تا آنچه را باید بررسی آزمایش نظریه مان مشاهده کنیم ، بشناسیم

- با شناختن نقشی که متغیر ها در فرضیه بازی می کنند می توانیم مشاهداتمان را سازمان دهیم.

انواع متغیرها

وابسته: متغیر هایی که انتظار داریم مقدارشان در مقابل تغییر متغیر های دیگر تغییر کند.

مستقل: به متغیر هایی که با تغییر مقدار شان بر مقدار متغیر های دیگر تاثیر می گذارد.

میانجی: پیوندی بین متغیر های مستقل و وابسته بر قرار می کنند(متغیر که در تاثیر مستقل بر متغیر وابسته موثر است)

مقدماتی: قبل از مستقل وارد صحنه می شود - متغیری است که باعث تغییر آن متغیری می شود که بررسی دستیابی به اهداف فرضیه ای را معین متغیر مستقل به شمار آمده است.

فرضیه هایی که از راه استقراء بدست می آیند در پژوهش (اکتشافی) اهمیت دارد - منطق قیاسی فرایندی است که به یاری آن اصلاحات موجود در مجموعه از احکام آشکار می شود.

تدوین فرضیه

استدلال قیاسی: فرایندی که به یاری آن اطلاعات موجود در مجموعه ای از احکام آشکار می شود.

استدلال استقرایی: استفاده از روش آزمایش و خطا برای ساختن نظریه - بیشتر در پژوهش اکتشافی

فرضیه رقیب و جانشین

- برخی از توضیحات کاملا با برخی دیگر سازگارند یعنی بیش از یکی از آنها ممکن است درست باشد

- برخی موارد توضیحات با هم در تضادند یعنی اگر یکی درست باشد دیگری نمی تواند درست باشد

یکی از شکل های رایج فرضیه رقیب و جانشین: فرضیه ای است که می گوید رابط بین دو متغیر ساختگی است و تغییرات در دو متغیر در واقع به عامل سوم بستگی دارد.

- علم سیاست تجربی به توصیف نظامدار و عینی فعالیت سیاسی می پردازد

سازماندهی کتابهای در کتابخانه

H علوم اجتماعی زعلوم

۱- نظام دهی دیویی

سیاسی K حقوق

۲- نظام کتابخانه کنگره

نمایه سازی کتابها

نمایه موضوعی - نمایه نام نویسندگان - نمایه عنوانها - برگه دان کتابخانه

فرضیه: گزاره ای که رابط بین متغیرها را پیش بینی می کند.

عملیاتی کردن: فرایند گزینش پدیده های قابل مشاهده به منظور بیان مفاهیم انتزاعی را عملیاتی کردن (رابطه بین نظریه و مشاهده)

مشاهده به معنای استفاده از ابزار برای اندازه گیری یک ویژگی یا رفتار است.

گزینش ابزار سنجش: تعیین مراحل را که باید برای انجام دادن مشاهده طی کنیم - مشاهده به معنای استفاده از ابزاری برای اندازه گیری یکی ویژگی یا رفتار است - آنچه مقایسه می کنیم شاخص های مفاهیم است - عملیاتی کردن تقریباً همیشه نوعی ساده سازی یا از دست دادن معنا را به همراه دارد - متغیرها را عملیاتی می کنیم تا راهی برای سنجش کمیت مفاهیم انتزاعی بیابیم

اندازه گیری

اسمی: راه دسته بندی کردن موضوعها به گروه های معین است به یاری نامهایی که در طرح طبقه بندی بکار رفته (- مانعه الجمع - فراگیر)

ترتیبی: امکان گروه بندی و منظم کردن یا درجه بندی پدیده ها را به ما می دهد. مفهوم طبقه اجتماعی (- فرودست - فرا دست - متوسط)

فاصله ای: امکان طبقه بندی و درجه بندی وجود دارد - احکام دقیقی درباره تفاوت های نسبی بین مفاهیم

فرضیه های علمی: رابطه پیش بینی شده بین مقیاس های اندازه گیری یا شاخص ها را بیان می کند) گزاره ای که رابطه بین شاخص را پیش بینی می کند) رابطه ای که گزاره و فرضیه های پیش بینی می کنند رابطه ای مثبت و رابطه ای که فرضیه علمی پیش بینی می کند رابطه ای منفی است.

- رویه های اندازه گیری معتبر و قابل اعتماد همان روند آزمایش فرضیه به راههای گوناگون است.
- خطاهای اندازه گیری: هر گونه تفاوت در مقادیرها ی منسوب به موضوع های مورد نظر که بتوان آنها را حمل بر چیزی جز تفاوت های واقعی کرد خطاهای اندازه گیری نامیده می شود.
- بهترین راه مقابله با منبع خطای اندازه گیری استفاده از پیش از یک نوع مقیاس اندازه گیری برای عملیاتی کردن هر مفهوم است.
- خطاهای منظم: آنهایی هستند که یا از پیچیدگی متغیرها یا از ماهیت خود ابزار اندازه گیری - خطاهای همیشگی موجب بی اعتباری نتایج ها می شود

- خطاهای تصادفی: از ویژگی های ناپایدار مثل اختلاف در موقعیت کاربرد ابزار اندازه گیری و یا اشتباه در اجرا پردازش ناشی می شود. خطاهای تصادفی قابل اعتماد بودن اندازه گیری ما را از بین می برند.

مقیاس اندازه گیری در صورتی معتبر است که هم مناسب و هم کامل باشد
سنجش اعتبار: فرایند ارزیابی اعتبار مقیاس های اندازه گیریمان را از سنجش می نامیم.

رویکرد های اساسی بررسی سنجش اعتبار

- سنجش عملی اعتبار
  - سنجش ترکیبی اعتبار (- سنجش برونی اعتبار - سنجش درونی اعتبار یا همگرایی اعتبار)
  - سنجش جداگانه اعتبار: بی ارتباطی آن با شاخص های دیگر
  - اتکا بر مفهوم اعتبار صوری: از بدیهی بودن شاخص به اعتبار آن پی برد.
- آن دسته از مقیاس هایی که به ما امکان پیش بینی درست رخداد های بعدی را می دهد گفته می شود که اعتبار پیشگویی کننده دارند.

راههای شناخت قابل اعتماد بودن مقیاس های اندازه گیری

- روش باز آزمایی
- روش شکل جایگزین
- روش خرده نمونه

← مشاهدات (اندازه گیری رخدادهای تجربی)

← طرح پژوهش (سازماندهی مشاهدات)

تحلیل دادهها (تشخیص روابط مشاهده شده بین مقیاس های اندازه گیری)

طرح پژوهشی : طرحی است که فرایند گردآوری ، تحلیل و تفسیر داده ها را هدایت می کند.

پژوهش توصیفی : هدف آن ارائه دقیق برخی از پدیده ها به مشکلی است که بهتر بتوانیم پرسشهای

پژوهشی و فرضیه ها را تدوین کنیم.

پژوهش تبیینی: آزمودن فرضیه های علی - پژوهش فرضیه آزمایی

ارکان طرح پژوهش

الف: هدف پژوهش   ب: بیان فرضیه های که باید آزمایش شود   ج: شرح متغیر هایی که باید به کار روند   د: بیان اینکه متغیر چگونه باید عملیاتی و اندازه گیری شود   د: مشاهدات چگونه باید سازمان یابند و تنظیم شوند و: داده های گرد آوری شده چگونه باید تحلیل شوند.

طرح پژوهش فرایند تدوین فرضیه های مقابل و رقیب است

آزمایش: تغییر در مقدار یک متغیر موجب تغییر در مقدار متغیر دیگر می شود (- پیش آزمون - پس آزمون

تاثیر آزمون: به گونه متفاوت بین ارقام مربوط به پیش آزمون که فقط ناشی از واکنش نسبت به پیش آزمون باشد، تاثیر آزمون می گویند.

تعیین افراد گروه

- رویکرد دقت در تصمیم یابی
- کنترل توزیع بسامد
- روش گزینش تصادفی

نکات مهم در تدوین طرح پژوهشی

- معتبر بودن طرح
- دسترس بودن منابع
- رعایت اخلاق حرفه ای

پژوهش تجربی

ب: اعتبار بیرونی

الف: اعتبار درونی

عوامل تهدید کننده اعتبار درونی

- تاریخ - بالیدگی - بی ثباتی - آزمون - گزینش ابزار سنجش - اثر -
تصنعی برگشت - گزینش - از دست رفتن گروههای آزمایشی - کنش متقابل بین گزینش و بالیدگی

عوامل تهدید کننده اعتبار بیرونی

- تاثیرات متقابل آزمون - تاثیر متقابل گزینش و شیوه برخورد به هنگام آزمایش - اثرات
واکنشی مربوط به آزمایش - تداخل چند شیوه برخورد - پاسخهای نامربوط
مقیاس های اندازه گیری - تکرار نامناسب شیوه برخورد

شبکه آموزشی - پژوهشی مادیج
با هدف بهبود پیشرفت علمی
و دسترسی راحت به اطلاعات
برای جامعه بزرگ علمی ایران
ایجاد شده است

madsg.com
مادیج

IRan Education & Research NETwork
(IRERNET)

